

Верховний
Суд

Виселення в ракурсі практики касаційного суду

Василь Крат,
суддя Верховного Суду,
кандидат юридичних наук, доцент

16 червня 2025 року

Виселення «bamboccioni»

📖 Цікавий кейс розповідає The Guardian про «великих дітей», яких в Італії називають «bamboccioni».

📝 На користь італійки винесено рішення суду про виселення двох повнолітніх синів із будинку, де вони проживали разом із нею та відмовлялися нести витрати по господарству та комуналці.

✍ Мешканка м. Павії 75 років, яка стомила вмовляти двох повнолітніх синів (40 і 42) вийти в самостійне життя або ділити з нею витрати на господарство (обидва працюють), звернулася до місцевого суду, щоб їх виселити.

📌 Суд зазначив, що, хоча діти від самого початку мали право жити з позивачкою, з огляду на обов'язок батьків утримувати своїх дітей, але цей обов'язок не поширюється на повнолітніх. Синам надано час виселитися до 18.12.23.

I. Виселення і «регулятор» відносин

Конституція України

Стаття 47. Кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду.

Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону.

Ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду.

Стаття 311. Право на недоторканність житла

4. Фізична особа не може бути виселена або іншим чином примусово позбавлена житла, крім випадків, встановлених законом.

Стаття 597-9. Особливості звернення стягнення на житлові приміщення

1. Після прийняття рішення про звернення стягнення на житлове приміщення, що є об'єктом довірчої власності, всі мешканці такого приміщення зобов'язані на письмову вимогу довірчого власника або особи, яка отримала право власності на приміщення від довірчого власника, звільнити житлове приміщення протягом десяти днів з дня отримання такої вимоги. Якщо мешканці не звільняють житлове приміщення **у встановлений цим Кодексом** або інший погоджений сторонами строк, їх **примусове виселення** здійснюється на підставі рішення суду.

Стаття 725. **Обов'язок обдаровуваного** на користь третьої особи

1. Договором дарування може бути встановлений обов'язок обдаровуваного вчинити певну дію майнового характеру на користь третьої особи або утриматися від її вчинення (передати грошову суму чи інше майно у власність, виплачувати грошову ренту, надати право довічного користування дарунком чи його частиною, **не пред'являти вимог до третьої особи про виселення тощо**).

Стаття 826. Правові наслідки розірвання договору найму житла

1. У разі розірвання договору найму житла наймач та інші особи, які проживали у помешканні, підлягають виселенню з житла **на підставі рішення суду, без надання їм іншого житла.**

Стаття 4 ЦК & Пріоритет ЦК

Постанова ВП ВС від 22.06.2021 у справі № 334/3161/17

15. Відтак хоч Закон № 1952-IV прийнятий пізніше, проте статтею 4 ЦК України встановлено, що інші закони України приймаються відповідно до Конституції України та ЦК України, а на суб'єкта законодавчої ініціативи, що подає до Верховної Ради проект закону, який регулює цивільні відносини інакше, ніж ЦК України, покладено обов'язок одночасно подати до Верховної Ради проект закону про внесення змін до ЦК України, які мають розглядатися одночасно.

16. Оскільки на момент виникнення спірних правовідносин відповідні зміни до ЦК України подані не були, то з огляду на положення статті 4 ЦК України та позицію Конституційного Суду України застосування колізійного принципу *lex posterior derogat priori* (лат. «пізніший закон скасовує попередній») у цій ситуації неможливе.

17. Отже, зазначення у ЦК України про необхідність прийняття інших законів відповідно до цього Кодексу є достатньою підставою вважати, що норма ЦК України превалює над однопредметною нормою іншого нормативно-правового акта, який має юридичну силу закону України.

Стаття 4 ЦК & Пріоритет ЦК над ЖК

Постанова ОП КЦС ВС від 19.02.2024 у справі № 753/95/21

Ієрархія актів цивільного законодавства може базуватися на їх юридичній силі (вимір по вертикалі). Вона поширюється, по-перше, на співвідношення закону та підзаконних актів та, по-друге, на співвідношення Конституції та законів (як кодифікованих, так і інших (поточних)). Одночасно слід визнати існування ієрархії між ЦК як кодифікованим законом та іншими (поточними) законами, що регулюють цивільні відносини. Ця ієрархія базується на визнанні ЦК основним актом цивільного законодавства (вимір ієрархії по горизонталі). Стосовно виміру ієрархії актів цивільного законодавства по горизонталі, то в статті 4 ЦК України закріплюється пріоритет норм ЦК (як основного регулятора приватних відносин) над нормами інших законів. Такий спосіб вирішення колізії норм ЦК з нормами інших законів, із констатацією пріоритету норм ЦК над нормами інших законів, підтримувався, зокрема, Конституційним Судом України.

Тому з урахуванням правила про пріоритетність норм ЦК України над нормами інших законів, застосуванню підлягає частина четверта статті 816 ЦК України.

ЦК & ЖК (проблема виселення колишніх членів сім'ї)

Окрема думка КЦС ВС від 21.12.2021 у справі № 359/2087/19

4. Слід відмітити, що законодавець при прийнятті ЦК України у статті 9 не визначив особливостей застосування положень ЦК України щодо ЖК. Це і не дивно, оскільки відносини, регулювання яких міститься в ЖК, в більшості своїй є цивільно-правовими та мають регулюватися саме ЦК України.

4.2. Для вирішення того, яка норма підлягає застосуванню (ЦК чи ЖК) слід застосовувати частину другу статті 4 ЦК, яка закріплює пріоритет норм ЦК над **нормами інших законів**. Причому, що такий спосіб вирішення колізії норм ЦК із нормами інших законів, із констатацією пріоритету норм ЦК над нормами інших законів, підтримувався як Конституційним Судом України (рішення від 13 березня 2012 року у справі № 5-рп/2012), так і Верховним Судом України (постанова Верховного Суду України від 30 жовтня 2013 у справі № 6-59цс13, постанова Верховного Суду України від 16 грудня 2015 у справі № 6-2023цс15).

ЦК & ЖК (проблема виселення колишніх членів сім'ї)

Окрема думка КЦС ВС від 21.12.2021 у справі № 359/2087/19

4.3. У статтях 401 - 406 ЦК України відбулося закріплення кардинально іншого правового регулювання порівняно із положеннями статей 156, 157 ЖК. Це свідчить про те, що з набранням чинності ЦК України, тобто з 01 січня 2004 року, положення статей 156, 157 ЖК УРСР не повинні застосовуватися, оскільки суперечать статтям 401 - 406 ЦК України.

4.4. Аналіз висновків, зроблених в постанові Великої Палати Верховного Суду від 13 жовтня 2020 року у справі № 447/455/17 (провадження № 14-64цс20), свідчить, що в постанові базуються на принципово помилковій тезі про допустимість регулювання спірних правовідносин одночасно і ЦК і ЖК, без врахування норм статті 4 ЦК України, рішення Конституційного Суду України від 13 березня 2012 року у справі № 5-рп/2012. Зокрема вказано, що «при розгляді питання про припинення права користування колишнього члена сім'ї власника житла, суди мають приймати до уваги як формальні підстави, передбачені статтею 406 ЦК України, так і зважати на те, що сам факт припинення сімейних відносин з власником будинку (квартири) не позбавляє їх права користування займаним приміщенням, та вирішувати спір з урахуванням балансу інтересів обох сторін». Тобто фактично виключна правова проблема щодо того, які саме норми слід застосовувати (ЦК чи ЖК) при розгляді спорів за позовом власником житла про виселення колишнього члена сім'ї власника житла залишилася невирішеною.

Про виселення, важливість Цивільного кодексу та статтю 1 Протоколу № 1 до Конвенції

Рішення ЄСПЛ в справі «BILYAVSKA v. UKRAINE» (84568/17) від 27.03.2025

44. Беручи до уваги той факт, що первісна вимога заявника про виселення була подана відповідно до положень як Житлового, так і Цивільного кодексів, але була відхилена без будь-яких пояснень, чому не було застосовано Цивільний кодекс, а також враховуючи, що друга спроба заявника домогтися виселення не призвела до прийняття рішення протягом більш ніж чотирьох років, не можна стверджувати, що заявник не вичерпав національні засоби юридичного захисту, як це стверджує Уряд. Тому попереднє заперечення Уряду щодо цього питання має бути відхилено.

Виселення, важливість Цивільного кодексу та статтю 1 Протоколу № 1 до Конвенції

Рішення ЄСПЛ в справі «BILYAVSKA v. UKRAINE» (84568/17) від 27.03.2025

47. Суд не може не відзначити, що положення Житлового кодексу, застосовані у справі заявника, були прийняті - і залишилися практично незмінними після цього - у 1983 році, коли Україна була частиною Радянського Союзу і перебувала під політичним і соціальним режимом, який не визнавав право на мирне володіння майном, що захищається Конвенцією. Протягом більшої частини історії Радянського Союзу житло приписувалося фізичним особам державними органами з незначною увагою до права приватної власності. У зв'язку з цим Суд звертає увагу на думку Верховного Суду України у своєму рішенні від 2020 року (див. пункт 21 вище) про те, що застосування положень Житлового кодексу 1983 року до регулювання житлових відносин "не відповідає сучасним реаліям та існуючим суспільним відносинам" і що має застосовуватися Цивільний кодекс України як більш сучасний, кодифікований акт законодавства. Слід також зазначити, що своїми рішеннями національні суди по суті визнали дуже важким тягар, покладений на заявницю, незважаючи на її безспірне право власності та надані нею докази щодо її житлових потреб і поведінки відповідачів, і зробили це без жодної спроби оцінити баланс між інтересами, що були поставлені під загрозу.

48. З огляду на викладене, Суду важко погодитися з тим, що у цій справі національні суди виконали свій позитивний обов'язок, передбачений статтею 1 Протоколу № 1 до Конвенції, щодо винесення рішення у справі відповідно до Конвенції вирішувати спори щодо приватної власності у спосіб, який не є свавільним або явно необґрунтованим.

49. Відповідно, мало місце порушення статті 1 Протоколу № 1 до Конвенції.

Проблема виселення власником, який придбав на торгах предмет іпотеки, колишнього власника

Окрема думка суддів КЦС ВС від 21.12.2021 у справі № 359/2087/19

1. Відповідно до частини першої статті 319 ЦК України правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. Право власності, як суб'єктивне цивільне право, містить у своєму складі: правомочність на власні дії; правомочність вимоги від інших; та правомочність захисту.

Найбільш значущою для власника є правомочність на власні дії, яка характеризується як:

1.1. пряме та безпосереднє панування над річчю. Власник здійснює надані йому правомочності своєю владою, не тільки незалежно від інших осіб, а й у такому правовому полі, коли не може бути ніякої влади над цією ж річчю з боку інших суб'єктів. Дії власника обумовлені його інтересом;

1.2. виключне панування особи над річчю, тобто таке панування, що унеможливлює втручання інших осіб, на яких покладено пасивний обов'язок утримання, від вчинення подібних дій;

1.3. абсолютність влади полягає в наданні власнику закріпленої правом можливості визначати, яким чином поводитися зі своєю річчю, коли та як реалізовувати свої правомочності по відношенню до неї.

2. Згідно з частиною першою та другою статті 321 ЦК України право власності є непорушним. Ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні. Особа може бути позбавлена права власності або обмежена у його здійсненні лише у випадках і в порядку, встановлених законом. Тобто, непорушність права власності проявляється у тому, що правомірним буде визнане лише таке позбавлення права власності або обмеження у його здійсненні, яке відбувається у випадках і в порядку, встановлених законом.

3. Європейський суд з прав людини вказує, що найважливішою вимогою статті 1 Першого протоколу є те, що будь-яке втручання органу влади у мирне володіння майном має бути законним. Цей принцип означає, що застосовні положення національного законодавства є достатньо доступними, чіткими та передбачуваними у їх застосуванні (BUDCHENKO v. UKRAINE, № 38677/06, § 40, ЄСПЛ, від 24 квітня 2014 року).

Проблема виселення власником, який придбав на торгах предмет іпотеки, колишнього власника

Окрема думка суддів КЦС ВС від 21.12.2021 у справі № 359/2087/19

8. Спосіб, у який тлумачиться та застосовується стаття 40 Закону України «Про іпотеку» та стаття 109 ЖК у висновках, викладених у постановках Верховного Суду України від 21 жовтня 2015 року по справі № 6-1484цс15 та від 22 червня 2016 року по справі № 6-197цс16, призводить до наслідків, несумісних із принципами Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Застосування статті 40 Закону України «Про іпотеку» та статті 109 ЖК до правовідносин, на які вони не розраховані, порушує вимоги Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо «якості закону», не є чітким або передбачуваним.

10. Застосування висновків, викладених у постанові Великої Палати Верховного Суду від 31 жовтня 2018 року у справі № 753/12729/15-ц (провадження № 14-317цс18) та в постанові Великої Палати Верховного Суду від 05 червня 2019 року у справі № 643/18788/15-ц (№ 14-93цс19) призводить до ситуації, за якої власник житла - особа якій належить суб'єктивне цивільне право (право власності), не може його захистити. Навряд чи таке застосування передбачуване, відповідає положенням частини третьої статті 16 ЦК України, якщо на нового власника житла покладено обов'язок по забезпеченню колишнього власника житла та членів його сім'ї житловим приміщенням, що призводить до порушення справедливого балансу. По своїй суті при застосуванні висновків, викладених у постанові Великої Палати Верховного Суду від 31 жовтня 2018 року у справі № 753/12729/15-ц (провадження № 14-317цс18) та в постанові Великої Палати Верховного Суду від 05 червня 2019 року у справі № 643/18788/15-ц (№ 14-93цс19), відбувається покладення індивідуального та надмірного тягара на нового власника, який порушує справедливий баланс. У схожій ситуації Європейський суд з прав людини констатував порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (КОРґУТОК v. RUSSIA, № 48812/09, § 37-39, ЄСПЛ, від 15 січня 2019 року).

II. Виселення і спосіб захисту

Виселення як спосіб захисту

З позицій способів захисту в доктрині приватного права висловлювалося кілька підходів, зокрема:

1. виселення як **віндикаційний позов**;
2. виселення як **негаторний позов**;
3. виселення як **відновлення становища, яке існувало до порушення**.

Виселення як спосіб захисту

З позицій способів захисту в доктрині приватного права висловлювалося кілька підходів, зокрема:

1. виселення як **речевий спосіб захисту**
2. виселення як **зобов'язальний спосіб захисту**.

Виселення як спосіб захситу

Постанова ВП ВС від 04.07.2018 у справі № 653/1096/16-ц

96. Допоки особа є власником нерухомого майна, вона не може бути обмежена у праві звернутися до суду з позовом про усунення перешкод у здійсненні права користування та розпорядження цим майном, зокрема і шляхом виселення. А тому негативний позов може бути пред'явлений упродовж всього часу тривання відповідного правопорушення.

Договір позички і виселення

Постанова КЦС ВС від 28.09.2022 у справі № 529/201/20

За своєю юридичною суттю договір найму (найму житла) є імперативно платним.

Оскільки платність договору найму (найму житла) має імперативний характер, то сторони договору найму (найму житла) самостійно визначають розмір плати (абзац перший частини першої статті 762, частина перша статті 820 ЦК) або буде застосовуватися механізм, передбачений в ЦК (абзац другий частини першої статті 762, 632 ЦК України).

Плата за користування майном (стаття 762 ЦК) чи плата за користуванням житлом (стаття 820 ЦК) є тим критерієм, що дозволяє відрізнити договір найму (найму житла) від договору позички (стаття 827 ЦК).

У разі якщо вчинений між сторонами договір, який передбачає користування житлом, є безплатним, то такий договір має кваліфікуватися як договір позички (глава 60 ЦК України), а не найму (глава 58 ЦК України) чи найму житла (глава 59 ЦК України).

Договір позички і виселення

Постанова КЦС ВС від 28.09.2022 у справі № 529/201/20

Тлумачення статті 651 ЦК України свідчить, що договір може бути розірваний на підставі рішення суду в разі, якщо він не розірваний за згодою (домовленістю) сторін або внаслідок односторонньої відмови від договору.

У справі, що переглядається:

у пункті 2 договору від 01 липня 2011 року передбачено, що договір може бути розірваний за бажанням однієї зі сторін після попередження не менш як за 15 днів до розірвання договору;

суди не звернули уваги, що тлумачення змісту договору від 01 липня 2011 року, зокрема, шляхом порівняння різних частин правочину як між собою, так і зі змістом правочину в цілому, свідчить, що пункт 2 встановлює право на відмову від договору будь-якої із його сторін;

Договір позички і виселення

Постанова КЦС ВС від 28.09.2022 у справі № 529/201/20

суди не врахували, що односторонню відмову від договору в тих випадках, коли вона допускається законом або договором, слід кваліфікувати як односторонній правочин, оскільки вона є волевиявленням особи, спеціально спрямованим на припинення цивільних прав та обов'язків. 12 листопада 2019 року ОСОБА_1 направила заяву ОСОБА_2 і ОСОБА_3 про звільнення житла (а. с. 14), яку відповідачі отримали 19 листопада 2019 року, тобто відмовилася від договору.

За таких обставин суди зробили неправильний висновок про задоволення позовної вимоги ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про розірвання договору. Тому судові рішення в цій частині належить скасувати та в задоволенні цієї позовної вимоги відмовити.

Встановивши, що позивач має необхідність у використанні належного їй житла для власного проживання, іншого житла на праві власності не має, завчасно попередила користувача **про відмову від договору та звільнення житла відповідно до умов договору позички (а. с. 49)**, користувач вселив у спірне житло ОСОБА_3 без згоди позичкодавця, суди зробили правильний висновок про задоволення позовних вимог ОСОБА_1 в частині виселення ОСОБА_2 , ОСОБА_3 із спірного житлового будинку.

Відновлення становища і виселення

Постанова КЦС ВС від 08.11.2023 у справі № 521/6487/20

Суди не врахували, що спірна квартира належить ОСОБА_11 , ОСОБА_7 та ОСОБА_2 на праві спільної часткової власності, яке поширюється на все спільне майно, а частка в праві спільної часткової власності не стосується частки майна; відповідачі не заперечували те, що вселились у спірну квартиру без згоди всіх співвласників, доказів визначення порядку користування квартирою з правом такого користування інших осіб (зокрема, членів сім'ї одного зі співвласників) не надали.

Якщо співвласник вважає порушеними своє право власності іншим співвласником, зокрема шляхом вселення до спільного житла інших осіб без його згоди, він може, з огляду на фактичні обставини, вимагати відновлення становища, яке існувало до порушення (пункт 4 частини другої статті 16 ЦК України). Тому вселення ОСОБА_3 , ОСОБА_4 разом з дітьми ОСОБА_5 , ОСОБА_6 до квартири без згоди позивача як співвласника квартири є порушенням визначеного статтею 358 ЦК України порядку здійснення права спільної часткової власності. За встановленого порушення майнових прав позивача внаслідок недотримання порядку вселення вказаних відповідачів до спірної квартири, останні можуть бути виселені за вимогою позивача, що відновлює становище, яке існувало до такого порушення.

Порушення порядку виселення

Постанова КЦС ВС від 17.06.2020 у справі № 362/48/18

Виселення із займаного жилого приміщення допускається з підстав, установлених законом. Виселення проводиться добровільно або в судовому порядку (частина перша статті 109 ЖК УРСР).

Депутат міської ради, якій належить гуртожиток, виніс речі позивача з кімнати, де він проживав із дружиною, та змінив замки на дверях. Позивач оскаржив такі дії в суді, оскільки виселення відбулося без його згоди та за відсутності рішення суду.

Суд першої інстанції позов задовольнив, однак апеляційний суд його рішення скасував, зокрема, через те, що хоча відповідач і порушив порядок виселення позивача зі спірної кімнати, яке має здійснюватися в судовому порядку, але дія договору найму кімнати закінчилася.

Касаційний цивільний суд частково задовольнив касаційну скаргу позивача та вселив його до спірної кімнати в гуртожитку, оскільки позивача було виселено із спірного приміщення в позасудовому порядку.

Судовий збір при виселенні

Постанова ОП КЦС від 18.09.2023 у справі № 758/5118/21

1. У разі коли в позовній заяві об'єднано дві і більше вимог немайнового характеру судовий збір сплачується за кожну вимогу немайнового характеру.
2. До позовних заяв немайнового характеру відносяться вимоги, які не підлягають вартісній оцінці. Під немайновим позовом слід розуміти вимогу про захист права або інтересу, об'єктом якої виступає благо, що не піддається грошовій оцінці.
3. Норми ЦПК України, Закону України «Про судовий збір» не містять норм, які б дозволяли зробити висновок, що законодавець хоче встановити більш сприятливі наслідки у вигляді сплати судового збору у меншому розмірі для випадків, коли позивач об'єднує вимоги до кількох відповідачів в одному позові.

III. «Нетипові» сфери і виселення

Виселення і обмежувальний припис

Постанова КЦС ВС від 28.04.2020 у справі № 754/11171/19

Частиною другою статті 26 Закону № 2229-VIII передбачено, що обмежувальним приписом визначаються один чи декілька таких заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків: 1) заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою; 2) усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи; 4) заборона наближатися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою;

Відповідно до частин першої, другої статті 321 ЦК України право власності є непорушним. Ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні. Особа може бути позбавлена права власності або обмежена у його здійсненні лише у випадках і в порядку, встановлених законом.

Тлумачення наведених норм дає підстави для висновку, що тимчасове обмеження права власності кривдника з метою забезпечення безпеки постраждалої особи шляхом встановлення судом обмежувального припису у порядку, визначеному Законом № 2229-VIII, є легітимним заходом втручання у права та свободи особи. При вирішенні питання щодо застосування такого заходу суд на підставі установлених обставин справи та оцінки факторів небезпеки (ризиків) щодо вчинення домашнього насильства має оцінити пропорційність втручання у права і свободи особи враховуючи, що ці заходи пов'язані із протиправною поведінкою такої особи.

Виселення і канонічне право

Постанова ОП КЦС ВС від 12.06.2023 у справі № 607/15144/20

Правосуддя здійснюється виключно судами, юрисдикція яких поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення (стаття 124 Конституції).

Статтею 55 Конституції України кожній людині гарантовано захист його прав та свобод, а тому суд не повинен відмовляти особі в прийнятті чи розгляді скарги з підстав, передбачених законом, який це право обмежує.

Спір з приводу права користування житловим приміщенням, розташованим в будівлі, належній на праві власності релігійній організації, що виник між цією релігійною організацією та фізичною особою, підлягає вирішенню судом відповідно до статті 19 ЦПК України.

Виселення і канонічне право

Окрема думка суддів ОП КЦС ВС від 12.06.2023 у справі № 607/15144/20

Канон 917 ККСЦ передбачає, що постійне або тимчасове місце проживання втрачається через вибуття з місця з наміром не вернутися, з дотриманням приписів канонів 913 і 915.

Тож можна зробити висновки про те, що питання проживання в монастирі є виключно внутрішньоцерковною справою, оскільки набуття права на користування келією у монастирі пов'язано виключно із набуттям монашого статусу та регулюється положеннями відповідних Канонів.

Джерела

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в соціальній мережі Facebook за 2021 рік) / Редактор та упорядник В. І. Крат. – Київ, 2021. 234 с. URL: <https://t.me/glossema/2>

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в телеграм-каналі «Трохи про приватне право» за 2022 рік) / Автор та редактор В. І. Крат. – Київ, 2022. 444 с. URL: <https://t.me/glossema/727>

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в телеграм-каналі «Трохи про приватне право» за 2023 рік) / Автор та редактор В. І. Крат. – Київ, 2023. 662 с. URL: <https://t.me/glossema/1451>

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в телеграм-каналі «Трохи про приватне право» за 2024 рік) / Автор та редактор В. І. Крат. – Київ, 2024. 899 с. URL: <https://t.me/glossema/2441>.

Верховний
Суд

Трохи про приватне право:
<https://t.me/glossema>

Дякую за увагу!